

משפחות יקרות, נוכחים נכבדים,
איך פותחים? בבואי לדבר על יקירינו, הבנות והבנים שלנו, האבות, האחים והאחיות?
חכמים אומרים שהזמן מרפא הכול. הם כנראה, לא חוו אובדן בן או בת- וטוב שכך.
הלא, את כאב השכול, את הגעגוע הנצחי, את הלב הצבוט תמידית, את האגרוף בבטן שבועט-
לפעמים ללא שום הכנה- כולנו, בני המשפחות, מכירים היטיב בכל תא מתאינו, בכל נים מנימינו. ומי
שלא מכיר- ממילא לא יוכל להבין, וכל מילה שאומר, ייתכן ותחטא לעומקו ולרוחבו של השבר
הפרטי.

אנחנו מחפשים כל יום מחדש את משמעות החיים ללא אהובנו,
כפי שהיטיב לתאר גיורא פישר- משורר ואב שכול בשיר "ציון לשבח":

אני חושב שמגיע לנו ציון לשבח.
לא בזכות משהו מיחד שעשינו.
ולא בזכות מה שאולי עוד נעשה

בגלל החלומות-

מגיע לנו.

החלומות שחלמנו בלילה

וכבינו ביום.

בגלל המחשבות שחשבנו

ולא העזנו

להביט אחר כך בראי

בגלל הדבר ההוא

שקרה

וקברנו אותו

מבלי להשאיר ציון

ומבלי לספר לאיש

כל אלה-

שלשלאות ברזל על רגלינו

שעם משקלן

אנחנו מצליחים בכל בקר

להרים את הרגלים,

ללכת

לפעמים גם לרקד

בגלל זה"

אני רוצה לשתף אתכם, דווקא במעמד זה, שלפני שלושה ימים חזרתי ממסע בפולין. התלוויתי למשלחת של קורס מגד"ים ומפי"ם בצה"ל, עם עוד שישה בני משפחות שכולות. מעבר לטלטלה האישית שחוויתי במסע זה, בניסיון לגעת במעט במה שהתרחש שם, במפעל משוכלל ויעיל שיצרו בני אדם כדי להשמיד בני אדם אחרים, בניסיון – ללא הצלחה- להבין את היקפי הרוע האנושי שיכול להתקיים על פני האדמה, ובשאלה שנשאלה לכל אורך המסע ונדונה ע"י המפקדים מכל זווית אפשרית- האם דבר כזה יכול להתרחש שנית. מעבר לכל זאת, ומבלי להיכנס לתשובה לשאלה הזאת, חוויתי חוויה אנושית עמוקה בהימצאות עם הקצינים הללו, שהם מפקדי ההווה והעתיד של צה"ל. אלה הם אנשים שבחרו לעצמם דרך של פיקוד, ומבינים שפיקוד הוא קודם כל חינוך. כל ערב, בשיחות שלהם על נושאים חשובים כמו מהן אחריות וגבורה, האם העמדה המוצקה שכל אחד הביא מבית הגידול שלו ניתנת לגמישות, ושאפשר להקשיב בפתיחות למי שחושב שונה ממני, כדי ללמוד, שלא רק אני יודע וצודק? עד כמה אנחנו סובלניים, ואיך החברה שלנו היום מחנכת לקבל מישהו שונה ממני, בדעותיו, באמונותיו, בצבעו, בלאום שלו? משיחות מרובות איתם עלה עד כמה לא פשוט היום ועד כמה הם מאותגרים כדי לשמור על צלם האנוש של החברה הישראלית, במסגרת השירות הצבאי, אל מול המציאות החברתית, הפוליטית והביטחונית בישראל של ימינו, כמו גם עם הרקעים השונים שכל חייל שמתגייס מגיע ממנו. לשמחתי, על אף השוני בדיעות ובתפיסות ובאמונות ביניהם, התקיים שיח מכבד והתאפשר לכל אחד לומר את דעתו ללא חשש- גם אם היא לא מקובלת. הקצינים חניכי הקורס, ומפקדיהם שפגשתי במסע, הם ערכיים, אינטליגנטיים ומסורים לייעודם, ומבינים שהצבא הוא בית גידול לפרטים בחברה. הם מקבלים על עצמם את האחריות להפניית כל המשאבים לאיכותו של בית הגידול הזה מבחינה ערכית, אנושית וצבאית.

בננו הצעיר עומד להתגייס לצה"ל בקרוב, ועם כל החששות, הטבעיים במקרה שלנו, מהבלתי נודע, יש בליבי בטחון, כשאני יודעת שהאנשים האלה שכמותם יפגשו אותנו בתחנות השונות בשירות.

שני הצירים המרכזיים של התפילה שלי, כאדם, כישראלית, כבת לחברה חפצת חיים וכאם - הם שלום בחוץ, עם כל מי שאנחנו מחשיבים כאוייבנו, ושלום בפנים, בינינו לבינינו, מתוך כבוד אדם, יהיו השקפותינו שונות אשר יהיו. כי זה האוייב המסוכן, שיכול לפורר את החברה שלנו, ולעיתים אנו גם רואים סימנים לכך ברחובותינו.

הבנים והבנות שלנו, האחים והאחיות, הנכדים, האחיינים, הדודים- נפלו על הגנת החיים של כולנו במדינה הזאת, מטרם הקמתה ועד היום. כשנמרוד בנו נפל במלחמת לבנון השנייה, לפני כמעט 10 שנים- כל כך התפללתי וייחלתי שלא תהיינה עוד משפחות שתדענה צער כזה. נמרוד חלם, כמונו, ואני מאמינה שכמו רבים מהיושבים כאן ובניהם, על השלום. הוא ידע שיש להילחם עליו, והיה נכון לשלם את המחיר של המלחמה על השלום, ושילם. בחייו. מאז אותה מלחמה ארורה, נפלו עוד רבים מבנינו- והשלום? רחוק מאי פעם. חיים גורי כתב בשירו "סיכוי סביר", לפני שנים רבות:

**פֶּה דוֹר לְדוֹר מוֹסֵר אֶת הַרוּבָה ,
כְּמוֹ אֶת הַמֶּקֶל בְּמַרוֹץ-שְׁלִיחִים .
בִּינֵיתִים , אֶפְשֵׁר לוֹמַר , כְּמַעַט בּוֹדְאוֹת ,
שְׁבַעֲתִיד נִרְאָה לְעֵין ,
לֹא יִחְסְרוּ פֶּה הַהוֹלְכִים וְהַבּוֹכִים .
צֶאֱצְאֵי יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל , שְׁנֵי הָאֲחִים .**

השכול הוא סבל בלתי נסבל ובלתי נגמר. הייתי רוצה שייצא קול גדול מכל שכבות העם הזה הקורא להפנות את פנינו ותשומותינו לעשות הכול למען השלום. הלא למען המלחמה כבר נעשה ומוצה הכול. זה לא פשוט ולא פשטני. אני יודעת שרבים האוייבים מסביב, ויש חשש אמיתי וקיומי. לצד זה- אני יודעת שלהיכן שאנחנו מפנים את מיקודנו ועשייתנו- שם אנחנו מתחילים לראות תוצאות. הגיע הזמן, להפנות תשומות, משאבים, וגם נכונות לשלם מחירים בעבור הסיכוי שהנכדים שלנו, אם לא ילדינו, יגדלו על אדמה שמצמיחה חיים, שאפשר להפנותם לחלומות והגשמתם, לאהבות ולמימושן, לעשיות משמעותיות ולתרומה לחברה, לפיתוח כישרונות, לחינוך ולחיים של כבוד לאדם באשר הוא.

לבני המשפחות אומר- חיזקו ואימצו. אין לנו אופציה אחרת אלא לבחור בחיים. חיים של עשייה משמעותית, של שמחה ושל תרומה. להרגשתי, זה מה שהכי יכבד את זכרם של בנינו, וכך נשתדל לעשות, כל בוקר מחדש.